

«Nærmiljøet vårt er mye rikere på religioner enn jeg trodde»

Skoleelever på feltarbeid

AV LINA ENGELSTAD SNOEK

Når jeg skriver dette er det nokså nøyaktig 20 år siden Håkan Rydving sendte meg på feltarbeid til Cuba i forbindelse med hovedfagsoppgaven min i religionsvitenskap. I tiden som har gått siden da har jeg arbeidet i mange år som lærer i religion og etikk i videregående skole. En av tingene jeg tok med meg fra studiene og inn i skolen, var gleden ved å oppdage religion overalt. Dette førte til at jeg innførte feltarbeid om religion i nærmiljøet som en oppstartsøvelse for elevene i møtet med faget på vg3.¹ Oppgaven ble raskt populær blant elever og lærere. Hvorfor? Hva kan feltarbeid i nærmiljøet bidra med i religionsfaget i videregående skole? Min påstand er at det kan være en god hjelp til å øke bevisstheten rundt fagets tenkemåte og begreper, og samtidig en måte å arbeide med holdninger, som er et av formålene med faget. Selv om ungdomsskolefaget etter planen skal gjennomgå et mangfold av religioner og religiøse uttrykk, er det for de fleste elevene først på vg3 at de møter en diskusjon av religionsdefinisjoner og ulike dimensjoner ved religion. For mange innebærer dette en helt ny måte å oppfatte religion på. Ved å bli sendt ut for å utforske et religiøst eller religionsliknende fenomen, og presentere for klassen, blir mange elever mer bevisste på mangfoldet i religiøse uttrykk som til enhver tid utspiller seg rundt dem. Oppgaven er også en god måte å bli kjent med tenkemåten i faget og bruke fagterminologien selvstendig så tidlig som mulig.

¹ Jeg har tidligere beskrevet feltarbeid som metode i tidsskriftet for Religionslærerforeningen: *Religion og Livssyn* (2012 og 2016), og som praksisartikkel i *Prismet* (2017).

UNDERVISNINGSSOPPLEGGET: UTFORSKE, PRESENTERE, REFLEKTERE

Elevene ble oppfordret til å tenke bredt når de valgte et religiøst fenomen å arbeide med. For mange ble dette en ekstra motivasjon. Noen ønsket å oppsøke grupper de ikke hadde så god kjennskap til, som Jehovas Vitner eller Scientologikirken, mens andre intervjuet en religiøs familie de kjente, eller så etter religiøse trekk ved yogasenteret eller snowboardklubben sin. Og når enkelte av fenomenene de oppsøkte befant seg i randsonen av hva som kan kalles en religion, fikk vi også diskutert religionsdefinisjoner slik de utspiller seg i møte med praksis.

Etter feltarbeidene og presentasjonene skrev elevene en refleksjonslogg. I loggene jeg fikk inn høsten 2016, kom det frem at mange i utgangspunktet satt med et bilde av religion som var nokså påvirket av mediens fremstillinger, og flere uttrykte et ønske om å få dette bildet nyansert. Samtidig gav flere også uttrykk for at fremføringene hadde gjort dem mer bevisste på hvor stort religiøst mangfold det faktisk er rundt dem. En elev sa for eksempel:

Gjennom presentasjonene av feltarbeidene har jeg oppdaget at nærmiljøet vårt er mye rikere på religioner enn jeg trodde. Mange av religionene/retningene det ble fortalt om visste jeg ikke engang at eksisterte i Norge. (Unni)

Å BRUKE FAGBEGREPER PÅ DET MAN HAR OPPLEVD

Gjennom øvelsen opparbeidet mange elever seg en tidlig bevissthet rundt fagbegreper. I læreplanen står det blant annet at elevene skal kunne diskutere ulike religionsdefinisjoner, og presentere og drøfte ulike dimensjoner ved religionene (Læreplan i religion og etikk, REL1-01). Definisjoner og dimensjoner kan fort bli litt abstrakt for elevene, men loggene gjenspeilet at begrepsapparatet ble litt mer virkelighetsnært for dem når de fikk innarbeide det i kombinasjon med å undersøke hva som rører seg i nærmiljøet. En elev forklarte forskjellen på innenfra- og utenfraperspektiv på denne måten:

Det er lett å tenke at man kan sette seg inn i et innenfra-perspektiv på et trossamfunn/religion/ religiøst fenomen, uten å selv ha noen form for tilknytning til troen. Likevel merket jeg gjennom feltarbeidet at det ikke stemmer; de vi snakket med i Frelsesarmeen hadde et veldig personlig og nært forhold til sitt trossamfunn, som vi (gruppa) ikke kunne prøvd å sette oss inn i. (Nina)

ÅPENHET OG RESPEKT

Ifølge Læreplan i religion og etikk (REL1-01) er et annet formål med faget å «bidra til kunnskap om og respekt for ulike religiøse, livssynsmessige og etiske ståsteder i lokalt, nasjonalt og globalt perspektiv». Min erfaring er at feltarbeid er en god måte å arbeide med respekt for andres religioner og livssyn på. Flere av mine elever opplevde det som tankevekkende å lære om religiøse grupper med et annet blick enn det man typisk møter i media. En elev som besøkte Jehovas Vitner, var i utgangspunktet litt skeptisk til dem, men oppdaget at de kunne være hyggelige:

Jeg ble ganske overrasket over hvor vennlige Jehovas Vitner er. Fra det jeg leste på nett, hadde jeg bygget opp en mening om at de er mennesker som du burde styre unna. Dette prosjektet viste meg en annen side ved Jehovas vitner. (William)

De samme holdningene gjenspeiles også i svar på spørsmål i loggen om hvilke egenskaper elevene oppfattet som viktig å trene i faget religion og etikk. Åpenhet og refleksjon gikk igjen i svarene. Her er et eksempel:

Det som er viktig i dette faget er å kunne være åpen om for å lære å forstå de forskjellige religionene. Ikke bare for å få en forståelse for hvordan andre mennesker ser på verden på men også for å kunne skape en bedre verden senere når man lærer å leve med de andre religionene fordi man har fått opplæring og forståelse i en nokså tidlig alder. Jeg syntes at det er veldig spennende, spesielt med feltarbeid for da får du opplevd hvordan

det er og spurt de spørsmålene du lurer på til en som faktisk er med i den religionen du lærer om. Siden religion ikke er et nytt fag men man ikke har hatt det på noen år er det litt morsomt å huske noe av det man lærte og nå få et større syn på det fordi man klarer å reflektere enda mer. (Rikke)

KONKLUSJON

Min erfaring er altså at det å sende elever på feltarbeid i nærområdet i starten av skoleåret gir stort læringsutbytte for forståelsen av faget, og at det bidrar til å nyansere elevenes forforståelser. Dette samsvarer godt med det Camilla Stabel Jørgensen forteller om ekskursjoner med lærerstudenter ved NTNU. Hun påpeker at «studentene i sine metalogger fremhever religion som et fenomen med stort indre mangfold» og at

[e]kskursjoner fremstår som særlig egnet til å gi kunnskap om religion som en måte å leve på, både fordi studentene – gjennom møter med medlemmer fra ulike religiøse tradisjoner – opplever dem som mer virkelige og mindre fremmede, og fordi møter under ekskursjoner bidrar til å nyansere og korrigere studentenes forforståelser, basert på medias fremstillinger (Jørgensen 2017:159).

Marie von der Lippe og Sissel Undheim hevder at «dagens religions- og livssynsundervisning i skolen [handler] om å utvikle kulturkompetanse og reelle muligheter for demokratisk medborgerskap i et stadig mer flerkulturelt samfunn» (von der Lippe og Undheim 2017:24). Min opplevelse er at feltarbeid er en god øvelse i tråd med dette perspektivet, og et godt utgangspunkt for å arbeide videre med religion og etikk i løpet av skoleåret. Det å utforske religion i nærmiljøet blir en fin måte å få opp nysgjerrigheten for faget, og på mange måter også en døråpner for å forstå at religion er så mye forskjellig, avhengig av hvilke definisjoner og perspektiver man tar utgangspunkt i.

REFERANSER

- Jørgensen, Camilla Stabel. 2017. Bør ekskursjoner være en del av religions- og livssynsundervisningen? *Religion i skolen*, red. M. von der & S. Undheim, s. 144–164. Oslo: Universitetsforlaget.
- Snoek, Lina Engelstad. 2012. Metodikk på midtsidene: religion i nærmiljøet. *Religion og livssyn* 24, 2. (Gjentrykt i *Religion og livssyn* 28 [2016], 2)
- Snoek, Lina Engelstad. 2017. Feltarbeid: religion i nærmiljøet. *Prismet* 68, 1-2, s. 155–159.
- Utdanningsdirektoratet. Læreplan i religion og etikk, fellesfag i studieforberedende utdanningsprogram (REL1-01). <https://www.udir.no/kl06/REL1-01/Hele/Formaal> (besøkt 03.10.2017)
- von der Lippe, Marie & Sissel Undheim. 2017. Hva skal vi med et felles religionsfag i skolen? *Religion i skolen*, red. M. von der & S. Undheim, s. 11–24. Oslo: Universitetsforlaget.

ABSTRACT

This article describes how students in the upper secondary school worked with and experienced fieldwork as an assignment in RE. The students were sent out to explore a religious group or a religion-like phenomenon. They presented their experiences in class and wrote a reflection log. My experience is that fieldwork at the start of the school year is a good way to enhance the students' understanding of the purpose of the subject, as well as their curiosity towards religion and religious diversity.

KEYWORDS: RE education; fieldwork in RE; religious diversity; local religion